

J. R. R. TOLKIEN

SEPPÄ JA SATUMAA

WSOY

TOIMITTANUT VERLYN FLIEGER | KUVITTANUT PAULINE BAYNES
SUOMENTANEET PANU PEKKANEN JA JAAKKO KANKAANPÄÄ

J. R. R. TOLKIEN

Suomennetut teokset:

HOBITTI ELI SINNE JA TAKAISIN
TARU SORMUSTEN HERRASTA I–III:

I SORMUKSEN RITARIT

II KAKSI TORNIA

III KUNINKAAN PALUU

TOM BOMBADILIN SEIKKAILUT

SILMARILLION

KESKENERÄISTEN TARUJEN KIRJA

HÚRININ LASTEN TARINA

GONDOLININ TUHO

KIRJOITUKSIA KESKI-MAASTA

NÚMENORIN TUHO

KULLERVON TARINA

BILBON VIIMEINEN LAULU

MAAMIES JA LOHIKÄÄRME

SEPPÄ JA SATUMAA

HERRA BLISS

ROVERANDOM

PUU JA LEHTI

KIRJEITÄ JOULUPUKILTA

KIRJEET

SATUJEN VALTAKUNTA

J. R. R. Tolkien
SEPPÄ JA
SATUMAA

LAAJENNETTU LAITOS

Toimittanut

VERLYN FLIEGER

Kuvittanut

PAULINE BAYNES

Suomentaneet

PANU PEKKANEN ja
JAAKKO KANKAANPÄÄ

Werner Söderström Osakeyhtiö
Helsinki

Englanninkielinen alkuteos
SMITH OF WOOTTON MAJOR (Extended Edition)

Originally published in the English language by
HarperCollins Publishers Ltd. under the title
Smith of Wootton Major (Extended Edition)

© The Tolkien Trust 1967, 2005

Foreword, afterword and notes copyright © HarperCollins Publishers 2005

Illustrations copyright © HarperCollins Publishers 1967, 1980

J.R.R. Tolkien asserts the moral right to be acknowledged as the author of this work.

TOLKIEN and are registered trademarks of The Tolkien Estate Limited.

Teoksen *Seppä ja Satumaa* ensimmäinen painos ilmestynyt suomeksi 1983.
Laajennettu suomenkielinen laitos © suomentajat ja WSOY 2023
Werner Söderström Osakeyhtiö

Kertomuksen *Seppä ja Satumaa* suomentanut Panu Pekkanen.

Tarkistettu suomennos.

Luonnosten transkriptiot suomentanut Jaakko Kankaanpää Panu Pekkasen
suomennoksen pohjalta

Kirjan muut osat suomentanut Jaakko Kankaanpää

Sitaatit *Tarusta Sormusten herrasta* Kersti Juvan ja Eila Pennasen suomennoksesta

Sitaatit *Saduista*-esseestä Vesa Sisätön suomennoksesta

Sitaatit J. R. R. Tolkienin *Kirjeistä* Tero Valkosen suomennoksesta

Sitaatit Humphrey Carpenterin teoksesta

J. R. R. Tolkien: Elämäkerta Vesa Sisätön suomennoksesta

Keats-sitaatti s. 214 Jaakko Tuomikosken suomennoksesta

Chaucer-sitaatti s. 215 Toivo Lyyän suomennoksesta

ISBN 978-951-0-49245-1
Painettu EU:ssa

Sisällys

Alkusanat	7
Seppä ja Satumaa	9
Kuvagalleria	69
Jälkisanat	81
”Tarinan synty”	101
Tolkienin luonnos <i>The Golden Keyn</i> johdannoksi	105
”Suuri kakku”: Aikajana ja henkilöt	115
Ehdotuksia tarinan loppuksi	123
Seppä ja Satumaa -essee	129
”Suuren kakun” hybridiluonnos ja transkriptio	169
Kyynelten järven luonnokset ja transkriptiot	197
Viitteet	201

Huomautus oikeinkirjoituksesta ja sanavalinnoista

Transkriptiot Tolkienin muistiinpanoista, huomautuksista ja luonnoksista on tehty niin uskollisesti kuin selkeyden ja johdonmukaisuuden rajoissa on mahdollista. Olen korjannut selvät kirjoitusvirheet, mutta yrittänyt pitää kiinni Tolkienin oikeinkirjoituksesta, sanavalinnoista ja välimerkityksestä myös silloin, kun niissä toisinaan esiintyy horjuntaa ja vaihtelevuutta.

Verlyn Flieger

Alkusanat

”ÄLÄ LUE TÄTÄ! Älä vielä.”

Tällä ehdottomalla kiellolla J. R. R. Tolkien aloitti kesken jääneen johdantonsa tekeillä olleeseen laitokseen George MacDonaldin kertomuksesta *The Golden Key*. Otsikko sivun yläreunassa oli tarkoitettu lapsille, kuten käy ilmi sitä seuraavasta varsin leikkisästä johdannosta (joka sisältyy transkriptiona tähän kirjaan). Siitä huolimatta Tolkien tarkoitti, mitä sanoi, sekä lapsille että aikuisille.

Hän oli vahvasti sitä mieltä, että ulkopuolisten kirjoittamat johdannot olivat tarpeetonta tunkeilua, sillä ne työntyivät väistämättä tarinan ja lukijan väliin ja häiritsivät lukijan ensivaikutelmaa. Tolkienin mukaan lukijan ja tarinan piti kohdata toisensa kasvokkain, ilman välittäjää. Ei ollut kenenkään muun asia tulkita tarinaa lukijalle, kertoa mitä se käsitteli tai mitä mieltä siitä pitäisi olla. Sopiva ”johdanto”, Tolkien kirjoitti, olisi yksinkertaisesti: ”Lukija, saanko esitellä: *The Golden Key*.” Niin jyrkkä oli hänen kantansa, että hän

jätti MacDonaldin kertomukseen lupaamansa johdannon kesken ja kirjoitti sen sijaan oman tarinansa, kirjan jota nyt pidät kädessäsi: *Sepän ja Satumaan*.

Sepästä ja Satumaasta voi sanoa paljon, kuten Tolkien on sanonut itsekin, mutta se kaikki voi väistyä tuonnemmas tarinan tieltä. Tolkienin ohjeita noudattaen olen tässä laitoksessa sijoittanut johdannon vasta kertomuksen jälkeen selitysten ja oheistekstien yhteyteen. Älä lue sitä ennen kuin olet lukenut tämän kertomuksen ja nauttinut siitä. Sen sijaan:

Lukija, saanko esitellä: *Seppä ja Satumaa*.

Verlyn Flieger

Seppä ja Satumaa

Seppä ja Satumaa

TIEDETÄÄN että oli kylä aikoinaan, eikä siitä kovin kauankaan ole niiden mielestä joilla on pitkä muisti, eikä se kovin kaukanakaan ollut niiden mielestä joilla sattui olemaan pitkät jalat. Iso-Wootton se oli nimeltään, koska se oli suurempi kuin Vähä-Wootton, joka sijaitsi muutaman virstan päässä metsän keskellä, mutta ei se järin suuri paikka ollut, vaikka olikin tuolloin varakas kylä. Siellä asui melkoinen määrä väkeä, hyviä, pahoja ja siltä väliltä, niin kuin tavallista.

Omalla tavallaan se oli merkittävä kylä, varsin tunnettu lähiseuduilla monenlaisten käsityöläistensä taidoista, mutta ennen kaikkea keittotaidosta. Siellä oli suuri keittiörakennus, joka oli kyläneuvoston hallinnassa, ja Mestarikokki oli tärkeä henkilö. Kokintalon ja Keittiön vieressä oli suuri kokous- ja juhlasali, joka oli

kylän tilavin ja vanhin rakennus ja kaunein myös. Se oli rakennettu vankkoista kivistä ja vankkoista tammihirsistä, ja se oli pidetty hyvässä kunnossa, vaikkei sitä ollutkaan enää maalattu ja kultauksin koristeltu sellaiseksi kuin se oli aikoinaan ollut. Tässä Juhlasalissa kyläläiset pitivät yhteisiä kokouksiaan ja ratkoivat kiistojaan, ja siellä vietettiin myös julkiset pidot ja perhejuhlat. Niinpä kokilla riitti töitä, sillä hänen tehtävänään oli valmistaa kaikkiin näihin tilaisuuksiin kelvollinen kestitys. Suurina juhlina, joita riitti yltäkyllin vuoden mittaan, piti kelvollisen kestituksen olla sekä runsas että maukas.

Yhtä näistä juhlista odotettiin muita enemmän, sillä se oli ainoa talvisaikaan. Se kesti kokonaisen viikon, ja sen viimeisenä päivänä auringonlaskun aikaan järjestettiin pidot nimeltä Kilttien lasten kestit, eikä niihin suinkaan kaikkia kutsuttukaan. Epäilemättä kutsua vaille jäi joitakuita jotka olisivat sen ansainneet, ja joitakuita tuli taas kutsutuksi vahingossa ansiottomasti; näinhän aina käy tällaisissa tilaisuuksissa, vaikka niiden järjestäjät yrittäisivät olla kuinka huolellisia. Mutta jos joku lapsi pääsi Kahdenkymmenenneljän kesteihin, hän sai kiittää siitä suurelta osin syntymäaikaansa, sillä ne pidettiin vain joka kahdeskymmenesneljäs vuosi ja niihin kutsuttiin vain kaksikymmentäneljä lasta. Tätä

tilaisuutta varten Mestarikokin odotettiin tekävän parhaansa, ja kuului asiaan, että kaiken muun ohella hän valmisti Suuren kakun. Yleensä Mestarikokin nimi muistettiin siitä miten hyvin (tai huonosti) tämä tehtävä onnistui, sillä harvoin, jos milloinkaan, hän jaksoi jatkaa virassaan kyllin kauan ehtiäkseen tehdä vielä toisen Suuren kakun.

Sattui kuitenkin kerran, että virassa oleva Mestarikokki ilmoitti yhtäkkiä kaikkien ällistykseksi – sillä sellaista ei ollut sattunut koskaan ennen – että hän tarvitsi lomaa. Niin hän lähti pois, kenenkään tietämättä minne, ja kun hän tuli takaisin muutamaa kuukautta myöhemmin, hän tuntui aika lailla muuttuneen. Hän oli ennen ollut luonteeltaan hyvin ystävällinen ja nähnyt mielellään toisten pitävän hauskaa, mutta itse hän oli ollut vakava ja erittäin vähäpuheinen. Nyt hän oli paljon iloisempi ja puheli ja teki kaikenlaista ihan naurettavaa, ja juhlissa hän itsekkin lauloi hilpeitä lauluja, vaikkei sellaisen katsottu kuuluvan Mestarikokin tapoihin. Lisäksi hän toi mukanaan oppipojan, ja tämä sai kyläläiset hämmästyään.

Eipähän siinä sinänsä ollut mitään hämmästyttävää, että Mestarikokilla oli oppipoika. Se oli aivan

tavallista. Mestari valitsi aikanaan itselleen oppilaan ja opetti tälle kaiken mitä taisi, ja kun he kumpikin vanhenivat, oppipoika sai osalleen yhä enemmän tärkeitä tehtäviä, niin että mestarin jäätyä eläkkeelle tai kuoltua hän oli valmis ottamaan vastaan tämän viran ja ryhtymään vuorostaan Mestarikokiksi. Mutta tämä mestari ei ollut valinnut oppipoikaansa hyvissä ajoin. Hän oli aina sanonut että ”vielähän tässä ehtii” tai ”minä tässä katselen ympärilleni ja valitsen sitten sen joka minulle parhaiten sopii”. Ja nyt hän sitten kuitenkin toi mukanaan pelkän poikasen, joka ei ollut edes samasta kylästä kotoisin. Tämä oli notkeampi ja nopeampi kuin Woottonin pojat, sävyisäpuheinen ja hyvin kohtelias, mutta naurettavan nuori työhönsä, ulkonäöstä päätellen vasta pitkälti alle kahdenkymmenen. Oppipojan valitseminen oli kuitenkin Mestarikokin oma asia eikä kenelläkään ollut oikeutta puuttua siihen, ja niinpä poika jäi toimeensa ja asusti Kokintalossa kunnes tuli kyllin vanhaksi hankkiakseen oman asunnon. Ihmiset tottuivat piankin näkemään hänet kylässä, ja hän sai muutamia ystäviä. Nämä ja kokki kutsuivat häntä Alfiksi, mutta muille hän oli pelkkä Oppipoika.

Seuraava yllätys tapahtui vain kolme vuotta myöhemmin. Eräänä kevätaamuna Mestarikokki riisui korkean valkoisen hattunsa, laskosti puhtaat esiliinansa, ripusti naulaan valkoisen takkinsa, otti mukaansa tukevan saarnipuisen sauvan ja pienen laukun ja lähti. Hän hyvästeli oppipojan. Ketään muuta ei ollut paikalla.

”Hyvästi nyt, Alf”, hän sanoi. ”Jätän sinut hoitelemaan asioita parhaan kykysi mukaan, ja sehän on aina sujunut sinulta oikein hyvin. Jos vielä tapaamme, toivon kuulevani kaiken siitä. Kerro kaikille että olen lähtenyt uudelle lomalle, mutta tällä kertaa en tule enää takaisin.”

Kylässä syntyi melkoinen kohu, kun oppipoika ilmoitti tämän viestin keittiöön tuleville ihmisille. ”Johan oli tekonen!” nämä sanoivat. ”Ja ihan varoitamatta ja hyvästelemättä! Mitä me teemme nyt ilman minkäänlaista Mestarikokkia? Hän ei ole jättänyt ketään sijalleen.” Kun näitä keskusteluja käytiin, ei kukaan tullut kertaakaan ajatelleeksi, että nuoresta oppipojasta voitaisiin tehdä kokki. Hän oli kasvanut vähän kookkaammaksi, mutta näytti yhä poikaselta, ja hänhän oli ollut opissa vasta kolme vuotta.

Paremmen puutteessa kokiksi nimitettiin lopulta muuan kyläläinen, joka sai syntymään kohtalaista

joskin vaatimatonta ruokaa. Nuorempana hän oli autellut mestaria kiireisinä aikoina, mutta mestari ei ollut milloinkaan mieltynyt häneen eikä ollut huollanut häntä oppipojaksi. Hän oli nyt vakaanlaatuinen mies, jolla oli vaimo ja lapsia, ja rahoista hän oli tarkka. ”Ainakaan hän ei lähde tiehensä ennalta ilmoittamatta”, ihmiset sanoivat, ”ja ovathan kehnotkin keitokset tyhjää paremmat. On seitsemän vuotta seuraavan Suuren kakun leipomiseen, ja siihen mennessä hänen pitäisi pystyä siihen.”

Nokes, se näet oli hänen nimensä, oli kovin tyytyväinen asioiden saamaan käänteeseen. Hän oli aina toivonut pääsevänsä Mestarikokiksi eikä ollut ikinä epäillyt ettei suoriutuisi tehtävästään. Ensi alkuun, kun hän oli yksin keittiössä, hän pani usein päähänsä korkean valkoisen hatun, katsoi itseään kiillotetun paitapannun pinnasta ja sanoi: ”Hyvää päivää, mestari. Tuo hattu sopii teille erinomaisesti, aivan kuin se olisi tehty teitä varten. Toivottavasti asianne sujuvat hyvin.”

Asiat sujuivat kohtuullisen hyvin, sillä aluksi Nokes yritti parhaansa, ja hänellä oli Oppipoika apunaan. Hän oppi tosiaan tältä aika paljon tarkkailemalla tätä salaa, vaikkei hän koskaan sitä myöntänytkään. Mutta

aikanaan lähestyivät Kahdenkymmenenneljän kestit, ja Nokesin piti ruveta miettimään Suuren kakun valmistamista. Hän oli siitä salassa huolestunut, sillä vaikka hän oli seitsemän vuotta harjoiteltuaan oppinut leipomaan mukiinmeneviä kakkuja ja piiraita tavanomaisiin tilaisuuksiin, hän tiesi että hänen Suurta kakkuaan odotettiin innokkaasti ja sen täytyisi tyydyttää monta arvostelijaa. Ei vain lapsia. Pienempi samoista aineksista ja samalla tavalla leivottu kakku piti valmistaa niille jotka tulivat auttamaan pitojen järjestelyssä. Sitä paitsi odotettiin, että Suuressa kakussa olisi jotain uutta ja yllättävää eikä se olisi vain edellisen kakun jäljennös.

Hänen pääasiallinen käsityksensä oli, että sen pitäisi olla hyvin makea ja suuri ja mehevä, ja hän päätti että se peitettäisiin kauttaaltaan sokerikuorrutuksella (jossa puuhassa Oppipoika oli hyvin taitava). ”Se tekee siitä sievän ja vähän niin kuin sadunomaisen”, hän ajatteli. Hän ei tiennyt paljonkaan lasten mieltymyksistä, mutta satuolentojen ja makeiden herkkujen hän uskoi kuuluvan näihin. Noiden satujuttujen hän arveli unohtuvan iän karttuessa, mutta makeasta hän piti kovasti edelleenkin. ”Niin, niin, satumainen”, hän sanoi, ”siitäpä sainkin ajatuksen.” Ja niin hänen mieleensä juolahti, että hänpä asettaakin Kakun keskelle, sen korkeim-

malle huipulle, pienen kokonaan valkoisiin puetun nukan, jolla on kädessään tinapaperisen tähden koristama taikasauva ja jalkojensa ympärillä vaaleanpunaisella sokerikuorrutuksella tehty kirjoitus: *Satumaan kuningatar*.

Mutta kun hän rupesi valmistelemaan leipomiseen tarvittavia aineksia, hän huomasi että hänellä oli hyvin hämärä mielikuva siitä, mitä Suuren kakun *sisään* piti panna, ja niinpä hän tutki joitakin aikaisemmilta kokeilta jääneitä reseptivihkoja. Silloinkin kun hän sai selvän näiden käsialasta hän joutui ymmälle, sillä näissä mainittiin monia tarvikkeita joista hän ei ollut kuullutkaan ja joitakin jotka hän oli unohtanut ja joita hän ei enää ehtinyt hankkia, mutta hän arveli että hän voisi kokeilla paria kolmea vihkoissa mainittua höystettä. Hän raapi päätään ja muisti vanhan mustan monilokeroisen laatikon, jossa edellinen kokki oli säilyttänyt mausteita ja muuta erikoiskakkujen tekemiseen tarvittavaa. Hän ei ollut vilkaissutkaan siihen astuttuaan virkaansa, mutta kotvan etsittyään hän löysi sen varastuhuoneen ylimmältä hyllyltä.

Hän otti sen alas ja puhalsi pölyt pois sen kannesta, mutta kun hän avasi sen, hän huomasi että mausteista oli vain rippeet jäljellä, ja sekin vähä oli kuivunut ja

homehtunut. Mutta yhdestä nurkkalokerosta hän löysi pienen tähden, peukalonkynnen kokoisen, joka oli väriltään niin mustanpuhuva että se näytti tummu-neelta hopealta. ”Tämähän on hassua”, hän sanoi pidellen sitä valoa vasten.

”Ei, ei suinkaan!” kuului ääni hänen takaansa niin äkillisesti että hän hätkähti. Se oli Oppipojan ääni, eikä tämä ollut milloinkaan ennen puhunut mestarille siihen sävyyn. Itse asiassa hän ei juuri milloinkaan puhunut Nokesille yhtään mitään, ellei häntä itseään ensin puhuteltu. Tällainen käytös oli Nokesin mielestä oikein ja kohtuullista pojannulkin taholta; tämä saattoi hyvinkin olla taitava sokerikuorrutuksen käsittelyssä, mutta oppimista oli vielä kovin paljon.

”Mitä sinä tarkoitat, nuori mies?” Nokes kysyi aika nyreänä. ”Ellei se ole hassua niin mitä se on?”

”Se kuuluu satuväelle”, Oppipoika sanoi. ”Se on peräisin Satumaasta.”

Silloin kokki purskahti nauruun. ”Totta kai, totta kai”, hän sanoi. ”Melkein samaahan se tarkoittaa, mutta sano sinä niin jos tahdot. Kyllä sinä vielä jonain päivänä kasvat aikuiseksi. Nyt voit jatkaa kivien poistamista rusinoista. Jos huomaat niissä jotain hassua satumaalaismaista niin kerro minulle.”

TOLKIENIN LUMOAVA
SATU UPEANA VÄRI-
KUVITETTUNA LAITOKSENA

9 789510 492451

www.wsoy.fi

85.12/L85.12

ISBN 978-951-0-49245-1